

Buurtschatten

Vitale wijken door en voor bewoners
Over mogelijk achten en mogelijk maken.
Over samenleven in diversiteit.

Inhoud

Inleiding	2
I. Buurt- en opbouwwerk: activeren van participatie	
1. Situering	4
2. Zoektocht naar een nieuwe benadering	5
3. De rol van de overheid	6
II. De competentiebenadering	
1. ABCD en Can Do als stimulerend kader	7
2. Versterken van individuele kwaliteiten	8
3. Gericht op het samenleven in de wijk	10
4. Accent op relaties, netwerkvorming, proces	11
III. Doorheen de projecten en activiteiten	
1. Zonder buurtbewoner geen Buurtschatten	13
2. Verzelfstandiging van projecten	13
3. Solidariteit en niet-evidente ontmoetingen	15
Uitleiding	17
Achter de methodieken	18
Effectenmeting	26
Buurtschattenfonds	30

Inleiding

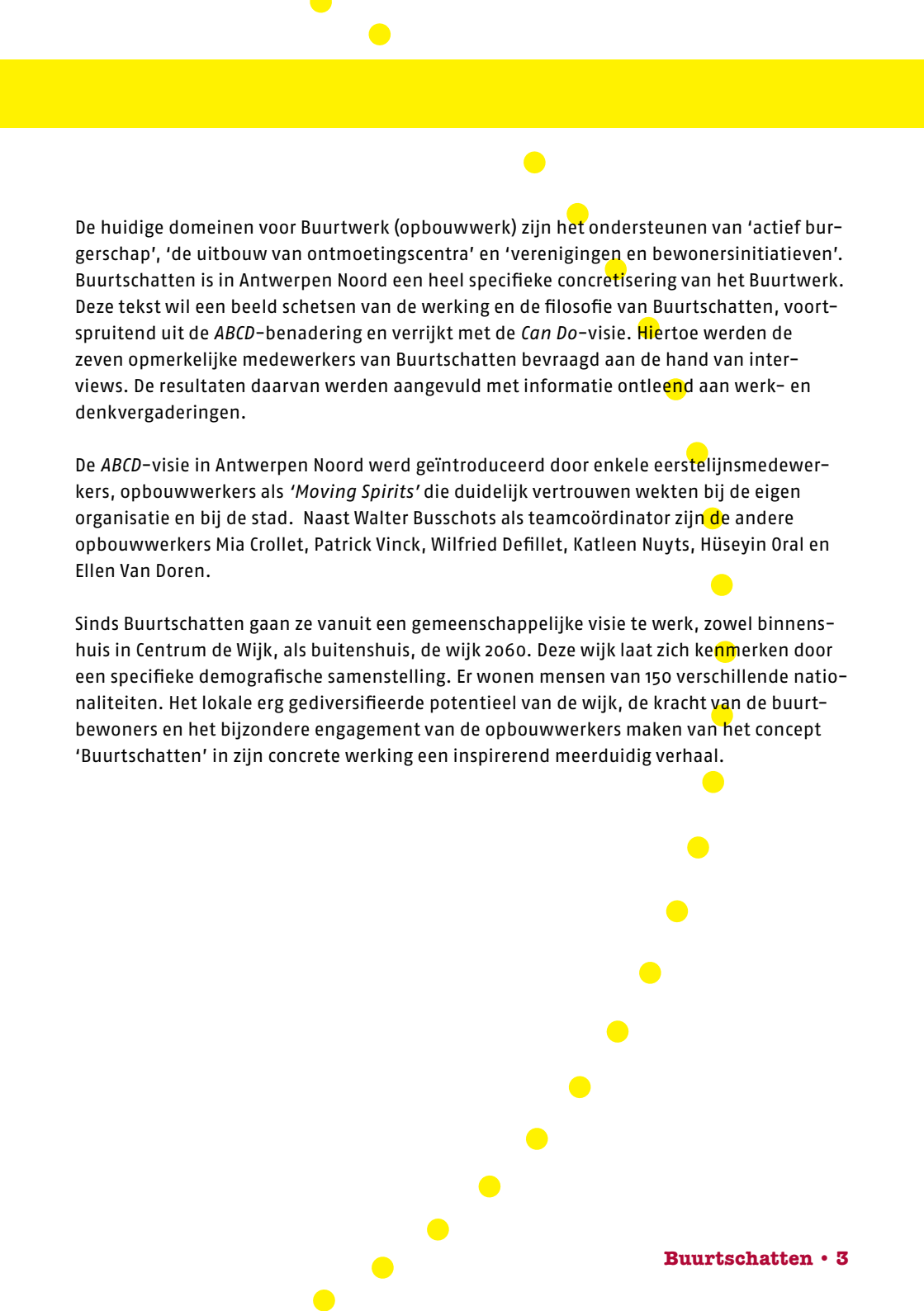
Deze tekst kwam tot stand binnen het project van de Universiteit van het Algemeen Belang (UAB) rond actief burgerschap. Geïnspireerd door *Can Do Citizens* (Matthew Pike, the Scarman Trust) werkt de UAB haar *KanDoe*-project uit, gesubsidieerd door de Vlaamse Overheid en in het kader van 'Managers van Diversiteit'. De UAB verzamelt, onderzoekt en verbindt verschillende bottom-up visies en initieert deze in diverse steden en buurten.

De essentie van *Can Do* loopt parallel met *ABCD, Asset Based Community Development* (John Mc.Knight, VSA). We vinden haar ook terug in de filosofie van *Common Ground* (Sue Clifford, VK). Alle getuigen zij van een sterke democratische betrokkenheid in hun gericht zijn op het verbeteren van de leefomgeving, door en voor de bewoner. Net zoals *Can Do* en *ABCD* een houvast bieden voor het in kaart brengen van het potentieel van een wijk, werkt ook *Common Ground* met buurtkaarten. Meer informatie, documentatie en initiatie vindt u in de UAB.

Het *KanDoe*-project wil ook inspirerende praktijkwerkingen belichten. Een van de voorbeelden betreft Buurtschatten, een meerjarenproject van Samenlevingsopbouw Antwerpen stad – Steunpunt Noord. Het is een experiment met de *ABCD*-methode in een multiculturele buurt, als volgt verwoord:

"Uitgaande van talenten, vaardigheden en capaciteiten in de woonbuurt wordt gewerkt rond vrijwillige inzet voor de buurt en medebewoners in functie van het heropleven van de wijk. Bewoners ondernemen zelf initiatieven die het samenleven in de wijk vergroten en rekenen daarvoor niet louter op de overheid. De overheid ondersteunt de burgerinitiatieven waar nodig en er is samenwerking met lokale partners. Realisatie van een 'doe-huis' als actiecentrum op wijkniveau en als motor van actief burgerschap."

Samenlevingsopbouw Antwerpen stad is door de Vlaamse overheid erkend als instituut voor samenlevingsopbouw. Opbouwwerk activeert de mensen om zelf in actie te komen en om de eigen competenties in te zetten voor het verbeteren van het samenleven in diversiteit en voor het bevorderen van gelijke kansen. Naast opbouwwerk rond thema's als 'wonen', 'arbeid' en 'recht op inkomen', zet Samenlevingsopbouw ook opbouwwerkers in om in vier stedelijke wijken (Antwerpen Noord, Deurne, Borgerhout en Kiel) Buurtwerk te realiseren. Buurtwerk is opbouwwerk op wijkniveau en de werkingsdomeinen worden vastgelegd in een convenant met de stad.

De huidige domeinen voor Buurtwerk (opbouwwerk) zijn het ondersteunen van 'actief burgerschap', 'de uitbouw van ontmoetingscentra' en 'verenigingen en bewonersinitiatieven'. Buurtschatten is in Antwerpen Noord een heel specifieke concretisering van het Buurtwerk. Deze tekst wil een beeld schetsen van de werking en de filosofie van Buurtschatten, voortvloeiend uit de *ABCD*-benadering en verrijkt met de *Can Do*-visie. Hiertoe werden de zeven opmerkelijke medewerkers van Buurtschatten bevestigd aan de hand van interviews. De resultaten daarvan werden aangevuld met informatie ontleend aan werk- en denkvergaderingen.

De *ABCD*-visie in Antwerpen Noord werd geïntroduceerd door enkele eerstelijnsmedewerkers, opbouwwerkers als '*Moving Spirits*' die duidelijk vertrouwen wekten bij de eigen organisatie en bij de stad. Naast Walter Busschots als teamcoördinator zijn de andere opbouwwerkers Mia Crollet, Patrick Vinck, Wilfried Defiliet, Katleen Nuyts, Hüseyin Oral en Ellen Van Doren.

Sinds Buurtschatten gaan ze vanuit een gemeenschappelijke visie te werk, zowel binnenshuis in Centrum de Wijk, als buitenshuis, de wijk 2060. Deze wijk laat zich kenmerken door een specifieke demografische samenstelling. Er wonen mensen van 150 verschillende nationaliteiten. Het lokale erg gediversifieerde potentieel van de wijk, de kracht van de buurtbewoners en het bijzondere engagement van de opbouwwerkers maken van het concept 'Buurtschatten' in zijn concrete werking een inspirerend meerduidelijk verhaal.

1

Buurt- en opbouwwerk: activeren van participatie

1 Situering

De voorbije decennia evolueerden de functies van het buurtwerk en het maatschappelijk opbouwwerk. Het klassieke aanbod van buurtwerk (voorzieningen als onthaal, ontmoeting en animatie) wordt steeds meer gedragen door tal van andere, vaak goed uitgeruste (stads)diensten. Het buurt- en opbouwwerk in grootstedelijke context hoeft zich niet langer in eerste instantie hierover te ontfermen en kan andere aandachtspunten naar voren schuiven.

De doelgroep van het buurtwerk verbreedt en er wordt geijverd voor een interculturele invalshoek. De notie 'diversiteit' krijgt een concretere invulling en ook het begrip 'lokaliteit' wordt een essentiële parameter. Een belangrijk aspect van het werken op wijkniveau, is het aansluiting zoeken bij de buurtbewoner zelf. Er worden steeds meer acties buitenshuis ontwikkeld. De aandacht verschuift van een voornamelijk aanbodgerichte benadering naar een 'vindplaatsgerichte' benadering. Hierbij kan men directer en op maat inspelen op de 'ondernemerszin' van de buurtbewoners en op wat er leeft in de wijk.

Bij het vormgeven van het project 'Buurtschatten' reflecteerde het team in Antwerpen Noord over maatschappelijke evoluties zoals o.m. beschreven binnen de *ABCD*-visie. De grote wereldproblemen weerspiegelen zich ook op het niveau van een wijk. Het is niet eenvoudig om samen te leven met meer dan 100 nationaliteiten. Elkaar verstaan, letterlijk een taal vinden waarin men kan communiceren, is al vaak een groot probleem. En naast de armoede als bemoeilijkende factor, is er de voortdurende doorstroming van nieuwkomers in de wijk, wat het soms onmogelijk maakt om duurzame relaties aan te knopen. Het is niet eenvoudig om zich te positioneren t.o.v. deze sterk wisselende omgeving.

Ondanks verschillende inspanningen, ook van het stedelijk beleid, om de leefkwaliteit in de wijk te verbeteren, is er toch sprake van verzuring. Bewoners voelen zich onmachtig en verliezen de greep op hun eigen situatie en de omgeving. Het Buurtschatten-project kan misschien geen antwoord formuleren op deze brede problematiek. Maar met het project hoopt men wel dat bewoners terug vat krijgen op wat zich afspeelt in hun directe leefomgeving, hun wijk. Het project steunt op een optimistische visie die vertrekt vanuit de kracht en creativiteit van de mensen zelf om te werken aan onderling solidaire en boeiende relaties. Het is een visie die stoelt op het geloof dat bewoners het best geplaatst zijn om vanuit hun dagelijkse beleving van wat zich voordoet in de wijk, de communicatie aan te gaan met de overheid over ondersteunende beleidsmaatregelen.

Naast een bevraging van bepaalde attitudes van bewoners, werd ook de rol van de overheid en van de eigen organisatie doorgelicht. Al te vaak werden initiatieven van buurtbewoners

gestroomlijnd binnen subsidiekaders, ingekapseld door overheden en sociale organisaties. Vele diensten blijven geneigd om te handelen in de plaats van de bewoner. Ze implementeren gestandaardiseerde oplossingen voor eenzijdig geformuleerde problemen. En hoewel deze top-down aanpak minder tegenwoordig is en het 'competentiedenken' sterk terrein won, kan men nog steeds stellen dat inspraak en participatie sterk onder druk staan. Tot hiertoe werd er weinig uitgegaan van het zelfsturend vermogen van buurtbewoners.

2 Zoektocht naar een nieuwe benadering

Samenlevingsopbouw Antwerpen Noord besloot zich uitdrukkelijk te engageren rond thema's als sociale cohesie, samenleven in diversiteit, actief burgerschap en participatieve democratie. Men wil de zelfredzaamheid, de betrokkenheid op de eigen leefomgeving en op de samenleving vergroten en de zorg voor elkaar aanwakkeren. Het buurt- en opbouwwerk in Antwerpen Noord ijvert voor 'het activeren tot zelfwerkzame bewoners' en 'het prikkelen van de burgerzin'.

De evoluties binnen buurt- en opbouwwerk, gekoppeld aan omgevingsanalyses en de bevraging van de eigen rol, leidde in Antwerpen Noord tot een vernieuwd engagement om, ditmaal van binnenuit, te werken aan relationele wijkontwikkeling. Het zwaartepunt komt te liggen bij de bewoners zelf, bij de door hen geformuleerde uitdagingen, problemen, kansen en dromen, bij de door hen aangereikte oplossingen, competenties, ideeën en inzet.

Op zoek naar een kader om bottom-up te werken aan buurtwelzijn, stuitte opbouwwerker Mia Crollet google-gewijs op *Asset Based Community Development*. Deze Amerikaanse zienswijze vervangt resoluut de 'problemenkaart' door een 'competentieplaattegrond'. Hierbij tracht men het vaak onderkende menselijke kapitaal en de gediversifieerde kwaliteiten van een wijk - tezamen de buurtbronnen - bloot te leggen en te mobiliseren voor de ontwikkeling van vitale buurten.

ABCD werd voor de opbouwwerkers in Antwerpen Noord een belangrijk aanknopingspunt om enerzijds zelf terug invloed te krijgen op het samenleven-in-diversiteit, anderzijds om buurtbewoners meer invloed te geven op het samenleven. Met de insteek van *ABCD* kon men gefundeerd aan het werk en in overstemming met de opdracht vanuit Samenlevingsopbouw de competenties van de buurtbewoners aanspreken en inzetten, zowel voor het individueel als het algemeen belang. De *ABCD*-visie werd vertaald naar 'het project Buurtschatten' en in 2005 door Mia Crollet en Walter Busschots geïntroduceerd binnen het gehele team. Tim Verbist van de *Evens Stichting* versterkte de nieuwe invalshoek met de *Can Do*-visie.

Huldiging

Districtschep en Joris Giebels huldigt de buurtschatten projecten tijdens de nieuwjaarsreceptie in Centrum de Wijk.

Buurtschatten, ingebed in Samenlevingsopbouw, werd intussen (2008) als een van de drie pijlers, de pijler 'actief burgerschap', opgenomen in de stadsconvenant. Buurtschatten, als nieuwe manier van werken, betekende in eerste instantie een nieuwe manier van denken. Zoals de auteurs van het ABCD-Instituut zelf aangeven oriënteren zij zich op het halfvolle glas i.p.v. het halfllege glas. Deze nieuwe benadering sluit geheel aan bij de Engelse *Can Do*-werkwijze die zich ontwikkelde binnen The Scarman Trust.

3 De rol van de overheid

De overheid zou meer kunnen investeren in het tegemoetkomen, motiveren en vergemakkelijken van burgerinitiatieven. Naast het financieel faciliteren van bijvoorbeeld *Opsinjoren* of het mee opbouwen van wijkbudgetten, zou men ook participatie en inspraak kunnen bevorderen en daarin ook de mogelijkheden van opbouwwerk erkennen. Men zou de buurtbewoners het vertrouwen kunnen schenken dat zij als bewoners van hun wijk niet alleen het best geplaatst zijn om te oordelen over bepaalde problematieken, maar dat zij ook zinvolle en gedragen oplossingen kunnen aanreiken.

De ABCD- en *Can Do*-visie kunnen in deze context een bevruchtende rol spelen. Zij laten een enge benadering van wijkontwikkeling los. Ze voeren een sterk pleidooi voor een kader – wat is wijkontwikkeling? – dat door de buurt, haar bewoners en gebruikers zélf gedefinieerd wordt. De finaliteit van deze visies is een omkering: ze streven naar overheidsparticipatie in burgerinitiatieven i.p.v. burgerparticipatie in overheidsinitiatieven. Zoals opgetekend in *Wijkontwikkeling op eigen kracht*, hoofdstuk V: "Loslaten is toelaten dat iets in beweging komt. Als je het goed doet, word je een mogelijkmaker van de stad."

Zowel Nederland als Vlaanderen kennen reeds een langere traditie van wijkaanpak. Reeds in de jaren '70 spreekt men hier over wijkontwikkeling en –vernieuwing. Toch wordt 'de fase van de wijkontwikkeling' vooral geassocieerd met het door de overheid eenzijdige of louter fysieke ingrijpen in de ruimtelijke ordening en de publieke ruimte. Als de term wijkontwikkeling gebruikt wordt in de context van Buurtschatten, moet men dit begrijpen als 'versterking van het relationele weefsel van een wijk'. De context is duidelijk het samenleven-in-diversiteit met een accent op het toewerken naar actief burgerschap en aandacht voor grondrechten. Wijkontwikkeling wordt gedacht vanuit een sociaal perspectief, met het oog op 'relationele klimaatverandering'.

6 • Buurtschatten

2

De Competentiebenadering

1 ABCD en Can Do als stimulerend kader

Zowel *ABCD* als *Can Do* starten met het verzamelen van talenten en vaardigheden en het opsporen van *Moving Spirits* en *Can Do'ers* die op hun beurt andere buurtbewoners aanspreken. Het in kaart brengen van de buurtkennis en –kunde, *Mapping Assets*, is een methodiek die van bij de start bewoners, verenigingen, diensten en ondernemingen betreft en engageert. Men bouwt aan een relationeel netwerk tussen de verschillende buurtbronnen, gaande van individuele, sociale, culturele, economische tot fysieke kwaliteiten. Men mobiliseert de gemeenschap rond een visie en een plan voor de opbouw van een kwaliteitsvolle leefomgeving.

Waar *ABCD* en *Can Do* starten met wijkmaquettes en het in kaart brengen van buurtbronnen, werkt Buurtschatten enigszins omgekeerd. Via concrete projecten, activiteiten en acties krijgen zij gaandeweg een zicht op de soms niet vermoede kwaliteiten en vermogens van de wijk. *Mapping Assets* is bij Buurtschatten dan ook eerder een permanente, kwalitatieve analyse en is in eerste instantie gericht op het archiveren en activeren van individuele talenten en competenties. Buurtschatten vertrekt vanuit de bewonerstalenten maar zonder voorafgaand andere buurtbronnen in kaart te brengen. Het is doorheen de realisatie van projecten dat het buurtkapitaal zichtbaar wordt.

Buurtschatten laat zich samenvatten als een visie die op eigenzinnige wijze verder bouwt op de zienswijzen van *ABCD* en *Can Do* die fungeerden als stimulerende houvast en insteek voor tal van concrete acties. Net zoals *ABCD* en *Can Do* getuigt Buurtschatten van een maatschappijkritische visie die gericht is op maatschappelijke verandering. Buurtschatten is behalve een visie zeer zeker ook een concreet fenomeen, een lokaal gebeuren in Antwerpen Noord, een verrassend kluwen van kleine en grote activiteiten, acties en projecten. Het Buurtschatten-gedachtegoed weerspiegelt zich in de verschillende niveaus en dimensies van haar concrete werking.

Buurtschatten kiest voor een projectmatige benadering die zich goed leent om de overkoepelende doelstelling van Buurtschatten en Samenlevingsopbouw te realiseren, met name het verhogen van de kwaliteit van het samenleven.

Geheel aansluitend bij haar inspiratiebronnen, voert Buurtschatten een pleidooi voor verhoogde maatschappelijke participatie, waarbij het tot stand brengen van niet-evidente ontmoetingen een rode draad vormt, net zoals het creëren van gezamenlijkheid. Doorheen de activiteiten en projecten concentreert Buurtschatten zich op het activeren van bewonersparticipatie –'in de wereld op de schaal van een wijk', met een kleurrijk accent op samenleven.

Bootproject

Guido en zijn ploeg bieden jongeren een zeilweek aan. Tijdens deze week leren de jongeren en zichzelf beter kennen.

Het begrip 'democratie' is voor Buurtschatten onvermijdelijk verbonden met de notie participatie en burgerparticipatie is de voorwaarde tot beleidsparticipatie. Actief burgerschap wordt door Buurtschatten niet vanuit een liberaal perspectief noch vanuit een andere maatschappelijke stroming begrepen. Het actief-zijn wil zij geenszins als voorwaarde koppelen aan basisrechten en -voorzieningen. Buurtschatten spreekt liever over democratisch burgerschap i.p.v. actief burgerschap. Vanuit het standpunt van de opbouwwerker betekent dit kansen creëren opdat bewoners maatschappelijk en in solidariteit kunnen participeren door te 'ondernemen', d.i. het zelf initiatief nemen en vormgeven.

2 Versterken van individuele kwaliteiten

De medewerkers van Buurtschatten trachten via hun werking bewoners te laten zien en doen wat ze zelf kunnen. Ze onderlijnen voor de bewoners dat er een buitenwacht is die ze kunnen aanspreken. Naast het ontwikkelen van zelfredzaamheid, legt Buurtschatten de nadruk op de actie, het veranderen, het meedoen, het maatschappelijke participeren. Buurtschatten wil in deze context verder reflecteren over het eigen vormingsluik. Buurtschatten is vanuit Samenlevingsopbouw sterk georiënteerd op kansengroepen en dus speelt het begrip empowerment een grote rol.

Buurtschatten wil bewoners versterken zodat zij naast het formuleren van hun noden, zelf de weg vinden naar oplossingen, in eerste instantie werkend vanuit hun eigen soms ondergesneeuwde competenties. Buurtschatten gaat altijd na waar de mogelijkheden liggen van de persoon zelf in het geheel van wat hij wil en bekrachtigt het geloof in het eigen kunnen. De empowerende rol, vanuit de door Buurtschatten opgebouwde kennis en ervaring, kan buurtbewoners in staat stellen om op meer zelfstandige basis toegang te verkrijgen tot de kanalen die hen helpen om hun idee te verwezenlijken, hun doel te bereiken. *Agents rather than patients* zou een van de motto's van Buurtschatten kunnen zijn.

Project voetbalveldje

Bob heeft samen met de jongeren uit de buurt gezorgd voor de aanleg van een voetbalveldje op den dam, aan het slachthuis. Het district en de Stad Antwerpen, Kids, Arktos en Opsinjoren maakte dit project mee mogelijk.

Metal in Antwerp

'Gunter organiseert met zijn groep het "metal festival" in JC Kavka. De vrijwilligers van Centrum De Wijk zorgen voor de toeg. Gunter schenkt de opbrengst van het festival aan vzw VLOTT.'

Actieve participatie draagt bij tot een meer genuanceerde kijk, niet enkel t.o.v. andere bewoners(groepen), maar ook m.b.t. het beleid. Buurtschatten wil een andere kijk op het samenleven bewerkstelligen en elke groep een evenwaardige plaats toekennen. In de realisaties van projecten is het mogelijk te leren hoe in groep te ageren. Eigen projecten of deelname aan projecten van derden functioneren als 'oefenplekken'. Men kan er leren over besluitvorming, zich vormen in het formuleren van zijn mening en ervaring opdoen in het samenwerken met andere bewoners, organisaties en overheidsdiensten. Door actief te participeren krijgt men de kans zijn visie te nuanceren, gebaseerd op reële samenwerking. Buurtschatten wordt hier een kruispunt van verschillende maatschappelijke geledingen die elk hun bijdrage leveren in het maken van een stuk samenleving.

Dat de nieuwe, op ABCD en *Can Do* geïnspireerde aanpak, de zwakkeren niet zou bereiken, of dat het laagdrempelige aspect weg zou vallen, bleek uiteindelijk een ongegronde vrees. Er wordt zelfs een grotere diversiteit gegarandeerd. Niet enkel de sterke groepen zijn aan te spreken op hun potenties. Ook kansarme werklozen bijvoorbeeld die veelal niet als 'ondernemend' worden beschouwd, zijn te engageren en participeren met al hun mogelijkheden en beperkingen.

Ook voor die bewoners voor wie de leefomstandigheden heel problematisch zijn en voor wie het merendeel van hun energie gaat naar overleven, wil Buurtschatten vanuit de ABCD-visie een rol spelen. Buurtschatten hoopt een stuk levenssterrein te kunnen creëren dat buiten de hulpverlening of het cliëntisme ligt. Buurtschatten wil erop wijzen dat een levensverhaal niet enkel problematisch is, dat ook maatschappelijk participeren betekenisvol kan zijn. De medewerkers hopen ook de zwakste bewoner een nieuw perspectief van zingeving te kunnen aanreiken. Door betrokken te worden op een activiteit of een project, ook al betreft het iets heel kleins, kan de levenskwaliteit verhogen. Buurtschatten wil hier extra aandacht aan besteden. Hiertoe hebben ze alvast ervaringen opgelijst in functie van het verder methodisch ontwikkelen.

Wereldsnack

Elke vrijdag komen mensen uit de buurt lekker koken. Iedereen kan er smullen van onbekende gerechten uit alle hoeken van de wereld, zoals zamboussa's, riz gras, tyade en Gentse waterzooi. Dit project won de diversiteitsprijs tijdens de week van de smaak.

3 Gericht op het samenleven in de wijk

Buurtschatten wil mensen organiseren voor de aanpak van hun eigen situatie en hun omgeving. De oplossingen die bewoners zelf bedenken zijn vaak de meest gedragen. Vertrekkend vanuit hun krachten helpt Buurtschatten in het vergroten van hun kennis en het zoeken van partners in de wijk die kunnen bijdragen tot de realisatie van een project. De wijk als onmiskenbare factor bepaalt mede het wat en hoe. Van bij de aanvang van een project worden individuele competenties in een relationeel wijk-netwerk geplaatst. Wat niet altijd binnen de grenzen van één project zal kunnen, met name iets in de wijk teweegbrengen, gebeurt wel door de vele lopende projecten tezamen.

Gekoppeld aan het versterken van individuele kwaliteiten, probeert Buurtschatten gemeenschappelijke problemen en oplossingen te detecteren en de verschillende buurtbewoners hier actief bij te betrekken. Welk idee of welke vaardigheid willen en kunnen zij inzetten om een nieuw initiatief te ontwikkelen binnen hun leefgemeenschap? Buurtschatten grijpt hiermee terug naar de competentiebenadering zoals die in oorsprong ingezet werd in achterstandswijken, waarbij mensen zich tezamen mobiliseren rond een visie of droom voor hun wijk.

Door rond de ideeën van buurtbewoners een netwerk te bouwen, kan een al dan niet individueel project ingezet worden voor de wijk. Hier komt de kracht van Buurtschatten naar voren als activerings- en schakelmethode op allerlei niveaus. Buurtschatten schakelt naar de omgeving, naar andere bewoners en naar het beleid. Deze methode waarborgt diversiteit en interculturaliteit. Niet alleen brengt Buurtschatten mensen samen die niet tot eenzelfde vijver behoren – met in de versmelting het ontstaan van nieuwe ideeën of projecten.

Actie drugspuiten

Dominique vergadert met straatvrijwilligers van Opsinjoren, bewonersgroepen en de drughulpverleningssector op zoek naar maatregelen om het probleem van rondslingerende drugspuiten aan te pakken.

Spelletjesnamiddag

Hugo neemt elke dinsdagnamiddag spelletjes mee naar Centrum De Wijk en legt met veel plezier uit hoe de spelregels in elkaar steken.

Ook wordt de bewoner(sidee) gekoppeld aan organisaties, diensten, beleid, handelaars,... uit de buurt. Doorheen de realisatie van projecten stuit Buurtschatten op andere buurtbronnen die mede gemobiliseerd worden ten voordele van de wijk.

Via de Buurtschatten-projecten en activiteiten kunnen bewoners deelnemen aan het samenleven in het kader van 'warme wijkontwikkeling'. Omgekeerd vraagt Buurtschatten zich af hoe de samenleving dit participeren meer mogelijk kan maken. In hun aanpak worden overheid en andere instanties 'partner' in het bewonersinitiatief. Gemeenschapsofbouw van onderuit, het verbinden van bewonersinitiatieven met andere organisaties en overheidsdiensten ter ondersteuning, vraagt een omkering in het denken. Hierbij komen de overheidsmiddelen voor de sociale sector terug in handen van de bewoners die zelf bepalen wat er gebeurt.

4 Accent op relaties, netwerkvorming, proces

Het belang van de Buurtschatten-werking betreft het proces dat ingezet wordt bij aanvang van een project. Een project wordt niet louter geëvalueerd op basis van een kwantitatief eindresultaat. Het wordt gevalideerd op basis van de processen en relaties die gaandeweg ontstaan en die waardevol en leerrijk zijn voor de doelgroep in/en de wijk. De (inter)actie werkt niet alleen solidariserend, maar ook democratiserend. Iedereen, niet alleen de verbaal sterken, kan een idee aanreiken en (mee)werken op basis van zijn kwaliteiten. Dit uitgangspunt leidt tot tal van niet-evidente ontmoetingen tussen bewoners op basis van een gezamenlijke interesse of die complementair functioneren in het aangaan van een gezamenlijke uitdaging.

Land in de kijker

Bewoners uit de wijk laten de buurt kennismaken met hun geboorteland. Het leuke effect hieraan is dat burenelkaar nu aanspreken op straat, in de winkel of in het buurthuis.

Lappenstad

In Antwerpen-Noord zijn er heel wat stoffenwinkels. Nicole was nieuwsgierig naar de verhalen achter deze stoffen. Zo ontstond de idee om geleide 'stoffen'-wandelingen te organiseren.

Het samenleven in de acties en projecten heeft een gunstig effect. Sociale netwerken worden verstevigd en uitgebreid. Of het nu gaat om heel eenvoudige activiteiten, grotere projecten, of aansluiting bij acties van derden of omgekeerd – het is een vruchtbaar kader waarin bewoners die zich inzetten voor de wijk, elkaar ontmoeten. Wat ogenschijnlijk heel miniem is, kan een ander iets enorm bevruchten. De verschillende interacties creëren een gevoel van samenhang. Bewoners kunnen elkaar aanspreken, ook buiten de hun bekende omgeving. Ze komen in een nieuw verband te staan. Men komt in gesprek met andere bewoners, van diverse leeftijden en achtergronden. De 'ander' ontmoeten zonder 'moeten', creëert verandering. Dit ongedwongen in contact staan, schept een positiever leefklimaat.

Via het ondersteunen van projecten kan Buurtschatten zich op een creatieve en actieve manier buigen over het onderlinge verstaan, en relaties tussen mensen versterken en kwalitatiever maken. Het werken rond hoe en goed samenleven, is niet eenvoudig. De breedmaatschappelijke spanningen vertalen zich ook op wijkniveau. Dit vormt een uitdaging die de leergierige medewerkers van Buurtschatten graag op zich nemen. Ze stellen zich vragen als : Hoe kan men omgaan met frustraties als een reëel en waardevol gegeven ?, Hoe kan men omgaan met wereldproblematieken op schaal van een wijk?, Wat zijn de gevoeligheden?, Worden we hier, als opbouwwerker, voor opgeleid?, Hoe tolerant zijn we?, Zijn we enkel maar tolerant?, Wat betekent het 'solidair zijn met'?

Het werken aan relaties en netwerken is niet zomaar te vertalen naar meetbare gegevens. Buurtschatten maakt wel een onderscheid in het 'Buurtschattengehalte' van de diverse projecten. Er worden een aantal criteria gehanteerd waaraan Buurtschatten-projecten zouden moeten voldoen vanuit haar filosofie. Dit neemt niet weg dat sommige projecten slechts het engagement omvatten van een of enkele bewoners en eerder naar binnen gericht zijn. Andere projecten zijn dan weer sterk georiënteerd op de wijk en hebben ook aandacht voor het thema rechten. Als men de impact van de projecten en activiteiten in hun geheel bekijkt dan wordt duidelijk dat Buurtschatten niet louter een verzameling concrete verhalen/projecten is maar een meerdimensionaal verhaal met als rode draad het kwalitatieve samenleven.

3

Doorheen de projecten en activiteiten

1 Zonder buurtbewoner geen Buurtschatten

Een project is pas een Buurtschatten-project als er een buurtbewoner is. Zonder buurtbewoners is het niet mogelijk, zij vormen de motor. Het idee voor een project moet dan ook door een bewoner verwoord zijn en de realisatie ervan ligt in zijn handen. Maar ook via het aanbod kan men 'aan Buurtschatten doen'. Dit aanbod wordt dan niet zoals voorheen ingevuld door de opbouwwerker maar door de bewoner-bezoeker. Sommige bewoners die al jarenlang in Centrum De Wijk komen, organiseren sinds het bestaan van Buurtschatten voor het eerst zelf een activiteit.

Buurtschatten werkt vanuit competenties met het oog op zelfrealisatie en de realisatie van nieuwe, ondersteunende en interessante netwerken tussen bewoners en de hen ondersteunende partners zoals organisaties en de overheid. Het Buurtschatten-team stelt zich de opdracht om de competenties naar boven te halen en bijkomende kennis en vaardigheden aan te reiken of aan te leren waar nodig. Buurtschatten werkt groeitrajecten op maat uit voor iedere initiatiefnemer. Zo een traject kan inhouden dat men eerst participeert aan andere Buurtschatten-initiatieven alvorens zelf iets op te zetten. Elk individu wordt benaderd als een wijkbewoner en niet als een afhankelijke cliënt. Elke bewoner kan, ongeacht zijn maatschappelijke positie, gelijkwaardig initiatiefnemer en/of deelnemer zijn.

De veelheid aan Buurtschatten-activiteiten, Buurtschatten-projecten en diensten maakt het soms erg onoverzichtelijk voor de bewoner. Het is zinvol om na een bepaalde tijd te herhalen wat Buurtschatten is en terug stil te staan bij wat de bewoner zelf wil om zo weer een stap verder te zetten. Ook niet alle bewoners zien hun activiteit of project in een groter kader. Voor sommigen is een Buurtschatten-project eerder een 'voor ons en door ons'. Men heeft niet altijd een vermoeden van het geheel dat Buurtschatten is. De opbouwwerkers hebben hier de verantwoordelijkheid om de focus van de bewoners te verbreden naar de globale Buurtschatten-visie. Buurtschatten wil in de toekomst de buurtbewoners meer inzetten voor het 'algemeen (wijk)belang'.

2 Verzelfstandiging van projecten

In de huidige toetsingscriteria voor Buurtschatten-projecten speelt het een rol of het project al dan niet een initiatief is van een bewoner, of het stoelt op ideeën en competenties van de initiatiefnemer, of het de potentie heeft om te koppelen, of de rol van de opbouwwerker faciliterend is, of het initiatief kan verruimen, verbreden, een netwerk vormen, of het een uitstraling heeft naar de buurt, wijk of stad, of er kansen zijn op verzelfstandiging

Senioren in beweging

Hugo geeft elke woensdagnamiddag aan bobo's (bomma's en bompas) bewegingsoefeningen zodat deze senioren fit en gezond blijven.

Tweespraak

Een Nederlandstalige en anderstalige bewoner komen wekelijks samen om Nederlands te oefenen terwijl ze samen iets ondernemen.

of inbedding. De opzet is sowieso dat de buurtbewoner, die eigenaar is van het project, zélf en met de gewenste ondersteuning en facilitering, werkt aan de uitvoering ervan. Binnen dit nieuwe kader – een programma ingegeven door de doelgroep zelf – moet men ook als opbouwwerker in de vijver durven springen en durven vertrouwen op de mogelijkheden, de wil en de zin van de bewoner-initiatiefnemer.

Verschillende Buurtschatten-projecten groeiden uit tot een zelfstandige werking. Uit ervaring weet men dat het belangrijk is om van in het begin organisaties bij het project te betrekken, wil men een project gefinancierd of gesubsidieerd krijgen. Buurtschatten tracht dan ook van bij de start te linken, schakelen en werven. Mensen in een netwerk plaatsen, voorwaardenscheppend functioneren, het vinden van middelen en aanreiken van ondersteuning is heel belangrijk. Er is echter een groot verschil tussen de projecten en het netwerk dat er rond gecreëerd kan worden. Als er sterke mensen inzitten, als het gekoppeld kan worden aan sterke organisaties of naar het voorbeeld van bestaande structuren kan groeien, dan is er veel meer kans op verzelfstandiging.

Soms verloopt de verzelfstandiging heel traag omdat Buurtschatten de nadruk legt op de participatie van zwakkere bewoners. Maar de opbouwwerkers stellen zich ook de vraag wat dat juist is, 'zelfstandigheid'. Voor Buurtschatten mag de faciliterende zorg zeker behouden blijven daar niet iedereen gelijke kansen heeft. Niet alle projecten moeten verzelfstandigd worden. De netwerken die ontstaan zijn belangrijker dan de projecten zelf. Ook het behoud van contact met de bewoner door inbedding in andere projecten, is belangrijk. Toch hoopt Buurtschatten dat acties en projecten uitgediept kunnen worden, zonder het oorspronkelijke bewonersinitiatief te veel in een andere richting te sturen.

Vredesprijs

Buurtschatten won dit jaar de vredesprijs van de stad en de provincie Antwerpen. Samen met het vredescentrum realiseert buurtschatten een project rond vrede.

Methodiek cirkelen

Mensen staan schouder aan schouder en geven problemen én oplossingen op de cirkels aan.

3 Solidariteit en niet-evidente ontmoetingen

Buurtschatten wil haar visie sterker uitdragen. Het is belangrijk om te blijven onderlijnen dat Buurtschatten veel verder reikt dan concrete projecten of individuele acties. De projectmatige aanpak van Buurtschatten heeft voor- en nadelen. Soms hebben de Buurtschatten-medewerkers het gevoel dat niet alleen de bewoners maar ook zichzelf op een eigen project-eilandje leven. Om te spreken over sociale samenhang als een duurzaam gegeven is het misschien nog te vroeg. Buurtschatten als houding en visie beter communiceren zou dit gemis kunnen opvangen. Het zou het gevoel kunnen bewerkstelligen dat de buurtbewoner en -gebruiker via Buurtschatten meewerkt aan en deel uitmaakt van een groter geheel en dat er zoiets als een 'Buurtschatten-kriebel' begint te leven. Buurtschatten wil meer communiceren over haar initiële aandacht voor het algemene welzijn van de wijk en specifieke zorg die kan gaan naar bepaalde groepen in de wijk – een aandachtspunt dat expliciet zal worden opgenomen in het nieuwe meerjarenplan.

Buurtschatten wil het besef van deelname aan een bepaalde realiteit in de stad of wijk versterken, en hoopt daarnaast ook de buurtbewoners te kunnen motiveren om samen op te komen wanneer een bepaalde groep in de wijk tekorten heeft. (On)rechtstreeks komen de probleemgebieden van diverse bewonersgroepen mee in de Buurtschatten-aanpak, waardoor Buurtschatten bijna alle terreinen van het maatschappelijke leven aanraakt, wat zeer verschilt van de traditionele aanpak. Buurtschatten wil zo veel als kan sociale uitsluiting vermijden. De opbouwwerkers slagen erin kloven te overbruggen of ze niet al te problematisch te laten worden. Maar ze waken er tegelijkertijd over dat het contact, de brug niet te artificieel is. Spanningen mogen en zullen er altijd zijn.

Bovendien is het problematische karakter van sommige kloven (arm – rijk, kort geschoold – lang geschoold, allochtoon – autochtoon, moslim – niet-moslim, jong – oud) niet louter een sociale of relationele perceptie. Het ervaren van kloven is gestoeld op reële achterstelling van bepaalde groepen. Aan onderlinge solidariteit werken tussen bewoners is dan ook een uitdaging. Buurtschatten wil dit niet beperken tot concrete situaties maar ook een bredere solidariteit genereren. De opbouwwerkers vragen zich af hoe de Buurtschatten-visie

en -methodieken beter ingezet kunnen worden om een andere attitude in de wijk teweeg te brengen. Hoe kunnen vooroordelen en ook algemene zienswijzen gecounterd worden? Welke argumenten kan men hanteren wanneer er patstellingen zijn?

Buurtschatten wil zich niet enkel richten tot de bewoners en hen activeren in een bredere context, maar wil ook de eigen organisatie Samenlevingsopbouw beïnvloeden, naast het bevragen van de eigen werking. Hoe kan men via Buurtschatten sociale cohesie versterken?, Hoe kan men de graad van het politieke bewustzijn verhogen?, Waar wil Buurtschatten de komende jaren naar toe? Wat is de finaliteit? Waar liggen de accenten?. Buurt- en opbouwwerk is voor Buurtschatten geenszins te herleiden tot 'leuke' activiteiten. Buurtschatten onderschrijft de intentie van Samenlevingsopbouw om het thema rechten meer aan bod te laten komen.

Samenlevingsopbouw had graag de bewoners georganiseerd zodat zij voor hun rechten op zouden komen, met hen gewerkt zodat zij macht zouden verwerven. Dit niet alleen om hun eigen bestaan in handen te nemen, maar ook om medezeggenschap te verwerven op bestuurlijk en politiek niveau. Via het Buurtschatten-project wil men aan de realisatie werken van de 'derde generatie mensenrechten'. Deze omvatten het recht op participatie, wat men aanduidt als 'de kern van het mensrechtendiscours', d.i. het lid mogen zijn van een gemeenschap. Om buurtbewoners in staat te stellen dit recht in te vullen, treedt men vanuit Samenlevingsopbouw activerend op door de mogelijkheid om deel te nemen aan de Buurtschatten-beweging, kenbaar te maken in de wijk. Activering binnen Buurtschatten is een uitnodiging tot participatie, het is een emancipatorisch project met aandacht voor een cultuur van samenhang.

Uitleiding

Het team van Buurtschatten bewees leergierig, betrokken en zelfkritisch te zijn. Tijdens de gesprekken en interviews werd geregeld aangegeven waarin men zou kunnen verbeteren of waar men van extra inzet zou kunnen getuigen.

Ik herhaal hier niet de reflectieve terugblik die u kon lezen tussen en op de regels van de voorgaande tekstdelen. Ik rond af met de geëngageerde (vooruit)blik van Buurtschatten.

Buurtschatten wil een hefboom zijn naar de verwezenlijking van democratisch burgerschap waarbij op alle niveaus sprake is van participatie. De weg daar naartoe start bottom-up en loopt langs het activeren van individuele competenties. Deze kwaliteiten worden verbonden met het vermogen van de buurt in een gemeenschappelijke actie of project. Het inzetten van de 'kracht van het bestaande' leidt tot vruchtbare processen en een verbetering van de persoonlijke en gedeelde leefkwaliteit. Niet alleen wordt de zelfredzaamheid van de buurtbewoners versterkt, ook diens betrokkenheid krijgt steviger wortels. Buurtschatten getuigt van veel respect voor het zo-zijn en anders-zijn van de buurtbewoner als medemens en kan daarin ook een maatschappelijk model voor solidariteit zijn. Doorheen de projecten en acties tracht men altijd de blik te verbreden naar het algemeen (buurt)welzijn. Buurtschatten investeert in relationele netwerken met veel faciliterende zorg. De diversiteit, zowel naar soorten projecten toe als betrokken bewoners, de verrassende verbindingen en interculturele contacten, maken van Buurtschatten een dynamisch, creatief en democratisch model. De Buurtschatten-visie laat ook de opbouwwerker veel vrijheid om geëngageerd te ondersteunen. Het enthousiasme van de verschillende opbouwwerkers voor de toekomst lijkt in éénzelfde richting te gaan, met name het ondersteunen van de uitbouw van een 'beweging van verantwoordelijke en ondernemende buurtbewoners'.

De UAB en Buurtschatten kruisten elkaar in de loop van 2008. En ik kruiste hen. Beide voeren op eigenzinnige wijze een pleidooi voor warme wijkontwikkeling. Ik kan niet anders dan hen intens bedanken.

Ruth Loos, Antwerpen, zomer 2008

Achter de methodieken

1 Activeren en schakelen

Voortbouwend op *ABCD* en *Can Do* ontwikkelde Buurtschatten een eigen methode. Buurtschatten steunt eveneens op traditionele methodieken als wervingsmethodieken, sturingsmethodieken, methodieken om met kansengroepen te werken, participatieverhogende methodieken, onderhandelingsmethodieken, registratie-methodieken, PR-methodieken,.... De Buurtschatten-werking ging van start met het letterlijk verga- ren van competenties – ‘archiveren om te activeren’. Het ‘archiveren’ op zich kan reeds beschouwd worden als een activering. Dit in kaart brengen van de bewonerstalenten, inte- resses en vaardigheden, is het in de wijk opsporen en blootleggen ervan, waarbij de com- petenties vaak meteen geactiveerd en ingezet worden voor projecten of activiteiten.

Activeren is allereerst mensen in de gelegenheid stellen te ontdekken dat ze iets ‘mogen’ doen. Het is mogelijkheden naar boven halen die misschien nog nooit zijn aangeboord. Activeren is zelfvertrouwen geven, leerkanalen bieden. Het is ook een verdere graad van maatschappelijke betrokkenheid bewerkstelligen, met name de interactie tussen verschil- lende bewoners. Die interactie kan gaan van verwondering tot het zien van problemen, het onderkennen van moeilijkheden. Maar het is bovenal kansen zien en uitgedaagd worden om ervaringen op te doen in samenwerking met de ander, om samen met die ander naar iets toe te werken. Activeren is mensen zelf laten formuleren wat voor hen belangrijk is, is hen zelf dingen doen veranderen en verbeteren, samen met de ander.

Naast het Centrum De Wijk als thuishaven, speelt het actief naar buiten treden, het in de wijk aanwezig zijn, een doorslaggevende rol in het bereiken en mobiliseren van bewoners. Onder de noemer “Een idee? Samen doen we er wat mee!” maakt Buurtschatten zich ken- baar in de buurt. Het voordeel van dit lokale handelen is de voeling met de directe leef- omgeving. Men kan als opbouwwerker flexibel inspelen op wat mensen bezighoudt, op opportuniteiten die zich letterlijk onderweg voordoen. Zowel binnenshuis als buitenshuis stimuleert Buurtschatten bewoners om een activiteit of project te ontwikkelen rond hun eigen thematieken.

Schakelen is niet gekende interactiemogelijkheden aanreiken om samen aan de slag te gaan. Het is de samenwerking tussen bewoners onderling en tussen bewoners en andere partners bewerkstelligen. Deze verbreding betreft niet enkel het betrekken van andere individuen maar ook het aanspreken van andere (overheids)diensten, organisaties en bedrijven in de wijk. Wanneer een project de potentie heeft om uit te groeien tot een bovenlokaal gegeven, wordt dit door Buurtschatten gericht gekoppeld aan bijvoorbeeld een stedelijk project. De visie van Buurtschatten is hierbij doorslaggevend en die stelt wat bewoners zelf aangeven centraal.

Tijdens de workshop met Tony Gibson in het Centrum Deeltijds Onderwijs van de Bredastraat maakten bewoners, opbouwwerkers en ambtenaren kennis met bruikbare methodieken voor Buurtschatten. Tony Gibson is de grondlegger van o.m. "planning for real".

Hoewel Buurtschatten niet alleen gericht is op kwantiteit of op eindresultaten kan gezegd worden dat de competentiebenadering meer bewoners bereikt, tot zoveel meer projecten leidt én tot een grotere diversiteit. De projecten brengen mensen samen in een interculturele context. Mensen leren de (soms verre) ander kennen, alsook verschillende aspecten van ieders cultuur. Dit leidt tot allerlei nieuwe verbanden, waaruit weer nieuwe ideeën te voor schijn komen. De competentiebenadering overstijgt beperkingen of de dominantie van bepaalde individuen of groepen. Iedereen heeft kwaliteiten die je over culturen heen kan inzetten. De Buurtschatten-visie blijkt een werkzame invalshoek te zijn om te werken rond interculturele competenties.

2 Methodieken: contact- en contextgevoelig

De methodieken die Buurtschatten hanteert in de context van de *ABCD* en *Can Do*-visie worden voornamelijk ingezet om buurtbewoners te 'werven'. In eerste instantie betekent dit contact opbouwen. Het is in gesprek met de bewoner dat de opbouwwerker kan aanvoelen wat er leeft en dat men hen kan ondersteunen in het verwoorden ervan. Op die manier worden ideeën verzameld, kwaliteiten zichtbaar gemaakt en in kaart gebracht. Zowel het verzamelen als het inzetten van talenten is een permanente opdracht, die statisch noch chronologisch verloopt en die gericht is op een voortdurend activeren van de buurtbewoners opdat ze zelf initiatief zouden nemen en zelf hun eigen projecten zouden realiseren.

Niet alleen in het algemeen maar ook qua methodieken staan de Buurtschatten-medewerkers op een punt dat zij deze, en daarmee zichzelf bevragen. Sommige methodieken worden momenteel geactualiseerd. Daarnaast wil men nieuwe werkmethodes verkennen en ontwikkelen, waaronder een aanpak om het abstracte concept van Buurtschatten over te brengen. Naast de inzet van traditionele methodes, bereikt Buurtschatten de buurtbewoner aan de hand van huisbezoeken, talentenblaadjes, cirkelen, de caravan, activiteiten binnen- en buitenshuis, de website, flyers, het Buurtschattenkrantje en mond-aan-mond reclame. Het meest opvallende bij het hanteren van deze methodieken is de contextgevoeligheid. Ze kunnen niet zomaar in eender welke situatie worden ingezet. De communicatie is heel belangrijk, niet alleen in de context van één-op-één relaties maar ook om buurtbewoners bij elkaar te brengen. Buurtschatten geeft bovendien veel aandacht aan een niet-anonieme werving. Men onderlijnt het belang van een goed contact, d.i. goede gesprekken gericht op het opbouwen van een vertrouwensrelatie.

Contact opbouwen: wervend in het opwekken van interesse

Aanvankelijk trachtte Buurtschatten via huisbezoeken nog niet gekende bewoners aan te spreken. Deze werkwijze was zeer tijdrovend. Omdat het te lang zou duren voor men een eerste voorbeeldproject zou kunnen opzetten en tonen, besloot men over te stappen naar meer collectieve wervingsmethoden. Buurtschatten werkte ook met kaartjes: 'de groeten van...' waarbij de ene bewoner weer een andere aanspreekt. Dit was een eerste poging om 'moving spirits' in te schakelen waarbij de bewoners zelf en niet de opbouwwerkers het concept van Buurtschatten kenbaar maken en elkaar enthousiasmeren. Gezien het nog de beginperiode betrof en er maar weinig concrete voorbeelden waren, had het uitdragen van een abstracte boodschap niet het verhoopte resultaat. Nu, enkele jaren later, werkt het beter.

Competenties verzamelen: deels wervend deels activerend

Om het individueel kapitaal in de vorm van bewonerscompetenties te verzamelen maakt Buurtschatten o.a. gebruik van talentenblaadjes. Op deze blaadjes worden vier zaken genoteerd: wat men kan (talenten), wat men wil leren, waarvoor men zich interesseert, wat men zelf wil organiseren voor de buurt. Ook praktische informatie als: waar leren kennen, datum eerste kennismaking wordt genoteerd. Deze informatie wordt sinds 2007 ook ingevoerd in een databank. Men hoopt actief met deze gegevens aan de slag te kunnen gaan en daarbij verschillende bewoners te verbinden. Het is niet enkel een archiveren of registreren van talenten of interesses. Het is ook een weergave van menselijke contacten. Momenteel is de databank wegens garantie op privacy enkel toegankelijk voor de

Buurtschatten-medewerkers en betreft het kwaliteiten van individuele buurtbewoners. Graag had Buurtschatten informatie verzameld over allerlei buurtbronnen en deze beschikbaar gesteld in de DoeHuis-bibliotheek.

Talentenblaadjes zijn niet voldoende. Buurtschatten gebruikt ze nooit op zich en al zeker niet op 'stijve' plaatsen. Heel belangrijk is de contextvoorziening en uitleg. Uit de bevindingen van de bewoners via een effectenmeting kwam naar voren dat het gebruik van talentenblaadjes als 'entree' geen goed middel is. Wat wel werkt is schakelen: de bewoner wordt eerst bij een project betrokken en nadien worden de talentenblaadjes boven gehaald. De informatie via de blaadjes en de databank kunnen ook ingezet worden om te schakelen naar andere lopende projecten. Het is tijdens de activiteiten dat men als opbouwwerker kan koppelen en bewoners verder betrekken. Momenteel worden de talentenblaadjes geactualiseerd met een groter accent op 'interesses' dan op talenten. Ook worden niet enkel vragen als 'wat kan ik?', maar ook: 'wat wil ik en wat kan ik leren?' opgenomen. Mocht het idee om te werken met een 'talentenmanager' explicietier vorm krijgen binnen het team, dan zou het Buurtschatten-gedachtegoed pas echt goed renderen in het verbinden van mensen en ideeën, waaruit weer nieuwe initiatieven kunnen ontstaan.

Circle method: meteen actief

Een methode die al regelmatig gebruikt werd, is het cirkelen. Op een bord met concentrische cirkels liggen kaartjes die of problemen aangeven of oplossingen voorstellen. Als de deelnemers een probleem of een oplossing belangrijk vinden, kunnen ze de kaartjes over de cirkels verschuiven. De deelnemers kunnen ook zelf kaartjes invullen. Na een tijdje krijgt men zicht op de prioriteiten en op een mogelijke aanpak. Het Buurtschatten-team tracht de bewoners actief te engageren en te onderlijnen dat zij zelf verantwoordelijkheid kunnen opnemen en hun eigen talenten kunnen inzetten. Door zelf initiatieven te formuleren ten voordele van de leefkwaliteit van de eigen omgeving, draagt men ook bij aan de verandering van een politiek klimaat. Op termijn hoopt het Buurtschatten-team dat bewoners zelf (kunnen) aangeven wat er moet gebeuren in de buurt en hoe dit het best gebeurt, dat zij planmatige en projectoverstijgende voorstellen formuleren voor de vormgeving van het samenleven in de buurt.

Zelfs als de context niet echt afgebakend is, werkt het cirkelen. Het is een laagdrempelige methode die zowel binnenshuis als buitenshuis kan gebruikt worden. Het cirkelen gaat goed in een bestaande groep waarbij men elkaar reeds kent. Evengoed is het een handig instrument om mensen te laten spreken wanneer ze elkaar of de groep niet kennen. Naast het spontaan delen van persoonlijke situaties, komen tijdens het cirkelen vaak allerlei manieren naar boven om zich in te zetten voor (een stuk van) de wijk.

Buurtschatten caravan

*Met de caravan bezoeken opbouw-
werkers alle plekken in de wijk om
buurtschatten bekend te maken.*

De methode bereikt een grote diversiteit aan mensen en niet alleen de sterke figuren. Toch is ze voor sommigen alsnog te hoogdrempelig, ook al is het materiaal in verschillende talen voorhanden of zelfs al werkt men met pictogrammen voor mensen die analfabeet zijn. Het is niet altijd eenvoudig om het nut of de zin ervan uit te leggen. Bovendien creëert 'komen cirkelen' sowieso verwachtingen. Men verwacht snelle oplossingen van derden en de inzet van andere actoren. Een opbouwwerker kan hier niet echt iets beloven, daar de input en inzet net van de bewoner zelf moet komen.

Meestal worden de twee methoden, het cirkelen en de talentenblaadjes met elkaar verweven. Het is de vraag stellen naar wat bewoners willen, kunnen en graag zouden doen. Het is aan de opbouwwerker om duidelijk te maken dat enkel het aangeven van problemen niets oplost, maar dat ze zelf en samen kunnen zoeken naar manieren om de situatie te verbeteren. Het cirkelen is in tegenstelling tot de talentenblaadjes die wervend zijn al uitvoerend. Er ontstaan meteen activiteiten of projecten. De methodiek werkt zeer goed voor de bevestiging van de wijk, waarvoor ze oorspronkelijk werd ingezet. Het is een goede manier om op de hoogte te komen van wat mensen wakker houdt.

Het buurtwerk-op-wieltjes: op schattenjacht in de buurt

Een andere manier om in contact te komen met bewoners en in te spelen op wat er leeft, is het letterlijk aanwezig zijn in de wijk met de Buurtschatten-caravan. Al dan niet aangekondigd via affiches en flyers, houdt de caravan halte op diverse plekken in de wijk. Buurtschatten tracht bewoners nieuwsgierig te maken zodat ze zelf naar de caravan toe-komen. Sommige bewoners worden vanaf de eerste keer bereikt, bij anderen duurt het iets

langer. Het vaak op straat zijn maakt het mogelijk om direct in te spelen op hetgeen er in de buurt gebeurt. Dit is een vrijheid die Buurtschatten niet wil opgeven. Buurtschatten bereikt met de caravan groepen en individuen die zij anders niet zou bereiken en die ook de overheid en andere diensten – vanuit het oogpunt van activering – niet bereiken. Het is via deze activerende aanpak dat Buurtschatten, en andere diensten via Buurtschatten, bepaalde bewonersgroepen kan aanspreken.

Met de caravan als blikvanger gaat Buurtschatten op zoek naar 'schatten van mensen' die zich willen engageren in en voor de buurt. In de caravan kan de bewoner zijn verhaal vertellen en ideeën uitwerken. De binnenkomende reacties op "Een idee? Samen doen we er wat mee!" vormen een kleurrijke waaier. De verschillende vormen van reageren, van vraag over suggestie tot project, worden door Buurtschatten gezien als verschillende graden van participatie en sowieso als waardevolle betrokkenheid.

Naast diegenen die enkel uitleg wensen, zijn er mensen die vragen stellen m.b.t. bepaalde thematieken uit hun leefsituatie of waar ze al dan niet terecht kunnen met hun vragen. Buurtschatten probeert hier andere diensten, ook schatten in de buurt, aan te spreken. Anderen komen klachten formuleren. Ook daarvoor tracht Buurtschatten een oplossing te zoeken. Ze onthouden het ook als een signaal over wat er in de wijk kan veranderen. Bij een andere categorie bewoners komen in het gesprek de talenten aan bod. Deze tracht men te koppelen aan activiteiten en projecten. Weer andere bewoners zoeken vrijwilligerswerk. Zij kunnen daarvoor terecht in Centrum de Wijk of bij andere organisaties. Verder is er een hele groep 'wakkere burgers'. Mensen die opmerkzaam door hun buurt wandelen en suggesties aanreiken voor dingen die kunnen verbeteren. Een laatste groep bewoners draagt concrete projectideeën aan.

Activiteiten binnenshuis

Om de Buurtschatten-attitude kenbaar te maken en bewoners te enthousiasmeren, organiseert Buurtschatten ook in Centrum De Wijk activiteiten waarbij niet de opbouwwerkers maar buurtschatters en Buurtschatten-vrijwilligers zelf (hun) projecten voorstellen. Via de eenvoud van rode en groene kaartjes kan men aangeven of men interesse heeft in een bepaald idee en of men deze idee mee wil realiseren. Er zijn altijd weer mensen die zich ter plaatse opgeven om mee te werken. Zo wordt er geschakeld naar en tussen projecten en worden ook andere organisaties van het huis betrokken bij de Buurtschatten-benadering. De grenzen tussen 'buurtschatters' en 'klassieke vrijwilligers' kunnen erg vervagen tijdens zulke activiteiten en in het opstarten van nieuwe themagroepjes.

De rol van Centrum de Wijk is hier sterk ondersteunend. Het centrum is niet alleen een veilige haven en ontmoetingsplek, men kan er als buurtbewoner ook terugvallen op een permanentie, een bestendigheid. De wetenschap dat men ondersteund zal worden, dat dingen van dichtbij opgevolgd kunnen worden, is voor velen betekenisvol.

Mond aan mond reclame e.a.

Naast acties in de wijk zelf lijkt mond aan mond reclame het best te werken om bewoners en ook hun achterban te mobiliseren. Ook het verspreiden van het Buurtschatten-krantje via dienstencentra, scholen, culturele verenigingen e.a. heeft een impact. Belangrijk zijn visueel in het oog springende dingen die bewoners nieuwsgierig maken. Buurtschatten tracht ook de trouwe bezoekers van Centrum de Wijk buitenshuis te engageren door hen uit te nodigen op plaatsen in de wijk waar ze met de caravan halte houden. Zo ontstaat er interactie tussen het publiek van het centrum en anderen. Iedereen uit de buurt die bereid is zich in te zetten voor de wijk is welkom – het is dit besef dat Buurtschatten wil aanwakkeren.

Het Buurtschatten-project werd ook kenbaar gemaakt bij andere organisaties in de wijk, vnl. welzijnsorganisaties. De medewerkers daar hebben vaak regelmatig en goed contact met de wijkbewoners en kunnen hen toeleiden naar Buurtschatten.

3 Centrum De Wijk als DoeHuis

De vraag die Buurtschatten zich stelde m.b.t. Centrum de Wijk, is welke plek een wijk-centrum zou kunnen hebben binnen de ABCD-filosofie. Hieruit groeide het concept van een DoeHuis waar bewoners en buurtschatters zelf aan de slag kunnen. Naast de

ontmoetingsfunctie van het huis zou deze plek kunnen functioneren als een faciliterende ruimte, een knooppunt van competenties, hulpmiddelen en acties. Het idee van een DoeHuis straalt nu al door. Centrum De Wijk is niet enkel een ontmoetingscentrum maar ook een activiteitencentrum. Naast projectideeën die groeien uit de informele ontmoetingen in het centrum zijn er heel wat initiatieven die ontstaan door deel te nemen aan de Buurtschatten-activiteiten binnenshuis.

Centrum De Wijk is een gekende plek, een centrum van kansen. Het belang van het huis zit in het zinvol overbruggen van kloven. Verschillende mensen van diverse projecten en werkingen komen hier met elkaar in contact. Men gaat niet uit van de verschillen of problemen maar van wat mensen samen kunnen ondernemen. Centrum De Wijk is een plek waar mensen uit eenzelfde groep elkaar in een veilige context kunnen ontmoeten en tegelijkertijd in aanraking komen met anderen, over verschillende culturen en gemeenschappen heen. Naast een plek voor ontmoeting en samenwerking heeft Centrum De Wijk ook een doorverwijsfunctie naar werkingen in huis (Samik, ModeM, deAcht, Samenlevingsopbouw-teams Wonen en Samen op Straat) en extern.

Het huis is een veilige haven maar fungeert eveneens als een bredere maatschappelijke context waaraan men participeert. De ontmoetingsfunctie moet begrepen worden als een middel, niet als het doel. Het huis laat zich niet vatten in het 'sanseveria'- of 'pannenkoeken'-idee van een buurthuis. Door samen deel uit te maken van een Buurtschatten-activiteit, ontstaan er tal van nieuwe ideeën en komt men zelf tot initiatieven. De cafetaria van Centrum De Wijk wordt gedragen door zowel interne als externe vrijwilligers. Externe diensten als Nova, Apga en Straathoekwerkers hopen dat hun doelgroep kan betrokken worden in dit soort vrijwilligerswerk. Vrijwilligers kunnen in de cafetaria van dit centrum veilig vaardigheden leren in een diversiteitscontext.

In het uitwerken van Centrum De Wijk als DoeHuis zal, naast een actief luik, ook de inloopen ontmoetingsfunctie van de ruimte behouden blijven. Deze functie is belangrijk met het oog op wisselwerking en kruisbestuiving. Als men de ontmoetingsruimte zou schrappen, dan mist men ook de ruimte die als kweekvijver fungeert voor informele contacten en ideeën waar men als opbouwwerker op kan inspelen. Het huis is een plek waar zorgen en dromen kunnen gedeeld worden. Men kan er langzaam vertrouwen en relaties opbouwen. Het biedt de mogelijkheid voor bewoners om eerst kennis te maken met Buurtschatten en vervolgens af te tasten wat men zelf kan en wil inbrengen. Een goed contact is heel belangrijk. Als opbouwwerker moet men goed kunnen luisteren en mensen de kans geven iets uit te leggen. Het grote belang zit in het kleine contact.

Effect(en)meting

"Buurtschatten moet een steunend bedrijf zijn, 't is goed, maar het kriebelt nog niet!"

Dit zijn de gevleugelde woorden die een initiatiefnemer uitsprak tijdens de effectenmeting. Ze geven weer waar we nu met Buurtschatten staan. Om in de enthousiaste sfeer rond Buurtschatten toch voldoende realiteitszin aan de dag te leggen besloot het opbouwteam om bij een 20 tal initiatiefnemers na te gaan in hoever de beoogde effecten inderdaad behaald worden. De effectenmeting is opgebouwd rond 12 effecten. Naargelang de voorkeur van de initiatiefnemer, werd gemeten via een effectenspel of een vragenlijst.

12 effecten, wat zijn ze tot nu toe waard?

- 1. Initiatiefnemers geloven in hun eigen mogelijkheden en kunnen opnoemen welke ze hebben ingezet om hun idee uit te werken.**
Alle bevrageden vonden dat ze hun mogelijkheden goed konden inzetten in de uitwerking van hun idee.
- 2. Initiatiefnemers krijgen de kans om meer mogelijkheden te ontwikkelen tijdens het project, ze kunnen mogelijkheden opnoemen die ze daarvoor niet hadden.**
Sommige initiatiefnemers hebben meer mogelijkheden gekregen door het project, anderen niet. Ze zeiden dat ze die mogelijkheden daarvoor al hadden. Sommigen zijn echt anders naar de relaties tussen mensen beginnen kijken.
- 3. Initiatiefnemers kunnen vertellen welke van hun mogelijkheden hebben bijgedragen tot betere sociale contacten in de wijk.**
De initiatiefnemers hebben hier overwegend positieve ervaringen, maar sommigen kunnen niet vertellen welke goede invloed ze hebben op de relaties tussen mensen, terwijl wij die als buurtwerkers wel zien. We denken dat we de vraag te moeilijk gesteld hebben.
- 4. Initiatiefnemers kennen de eigenschappen van een Buurtschatten project: ondersteuning van organisaties en het beleid, samenwerken met andere bewoners, financies krijgen van het Buurtschatten fonds.**
Weinig initiatiefnemers kunnen meerdere aspecten uit het hoofd opnoemen die te maken hebben met het opzetten van een buurtschatten project terwijl ze er in de praktijk wel mee te maken hebben. Als ze de onderdelen op kaartjes zagen staan bij het spel ging het beter.
We hadden zelf ' zich erkend voelen als initiatiefnemer' niet bij belangrijke onderdelen genoemd, maar dat kaartje is door veel mensen getrokken.

Effectenmeting

Elke initiatiefnemer vertelt welke meerwaarde zijn project voor hem/haar betekent.

- Initiatiefnemers praten op een positieve manier over Buurtschatten, en weten dat hun eigen project deel is van het grotere Buurtschatten geheel. Hier scoren we slecht op over heel de lijn. Initiatiefnemers mengen termen zoals 'Buurschatten', 'Centrum de Wijk' en alle activiteiten daarbinnen, andere organisaties die met iets gelijkaardig bezig zijn door mekaar. Er is nog werk aan de winkel om Buurtschatten beter te profileren als geheel, om initiatiefnemers duidelijk te maken dat ze niet geïsoleerd bezig zijn, dat ze deel zijn van een groter geheel samen met anderen die ook zaken ondernemen zoals zij. De kennis is iets beter bij leden van de campagnegroep die het Buurtschatten fonds beheren. Anderzijds is het verheugend dat ze zoveel weten op te noemen over samenwerkingsverbanden en over het totale aanbod van Centrum de Wijk. Deze kennis is ook verruimd door het opzetten van een Buurtschatten project.

6. **Initiatiefnemers hebben diverse contacten: ze kunnen namen noemen van mensen met wie ze samenwerkten, de helft behoort tot een andere maatschappelijke groep.**
Het wordt meer en meer duidelijk dat de mensen veel weten, maar dat wij nog heel hard moeten oefenen om de juiste vragen te stellen.
Als we vragen: noem namen van mensen met wie je samenwerkte, noemen de meesten ook werkers. Daarnaast worden inderdaad verschillen in contacten benoemd. Deze zijn een weerspiegeling van de diversiteit onder de initiatiefnemers en deelnemers van Buurtschatten projecten.
7. **Initiatiefnemers ervaren deze relaties als verrijkend, ze hebben mensen leren kennen op wie ze kunnen rekenen.**
Wisselende antwoorden. Ongeveer de helft van de mensen zegt ja. Naarmate het project langer loopt geven de initiatiefnemers aan dat ze verrijkende relaties konden opbouwen.
Soms worden contacten omschreven als verrijkend, maar eerder vluchtig. Men leert er wel uit op dat moment. Het zijn niet altijd 'relaties' voor de toekomst maar 'contacten'.
Mensen kunnen vooral rekenen op elkaar binnen het kader van het project zelf.
8. **Initiatiefnemers hebben een ander oordeel over andere mensen.**
Het merendeel heeft een genuanceerder oordeel over andere bewoners, maar ook over 'de Stad' als je ermee samenwerkt. Ook de beeldvorming over de 'criminele' wijk kan bijgeschaafd geraken. Eén initiatiefnemer spreekt een negatief oordeel uit: doordat hij zelf oa door Buurtschatten ondernemend is geworden, kan hij niet verdragen dat anderen blijven zagen, hij werd zo een beetje 'onverdraagzamer' zegt hij zelf.
9. **Initiatiefnemers kunnen een voorbeeld geven van hoe ze zich aanvaard voelen door anderen.**
Op deze vraag zaten de initiatiefnemers precies te wachten. Ze antwoorden meestal dat ze zich aanvaard voelen of aanvaard zijn door de anderen.
Occasionele spanningen tijdens sommige activiteiten binnen het project halen dit gevoel nauwelijks onderuit.
10. **Er ontstaan nieuwe groepen/samenwerkingsverbanden door deelname**
Geïnterviewden geven aan HOE ze het NIEUW VERBAND ERVAREN
De antwoorden zijn wisselend. Sommige initiatiefnemers zijn tevreden als het nieuwe verband werkt voor de duur dat het nodig was, andere samenwerkingsverbanden bestonden al voor het project. De meesten waren tevreden over de samenwerking binnen een nieuwe groep mensen.

Initiatiefnemers geven aan welke mensen ze contacteerden (of zullen contacteren) voor een andere taak of buiten het subproject. Hierop wordt slecht gescoord, contacten blijven vooral binnen het kader van het project.

Onze vraag is: leggen we de lat niet te hoog voor projectdeelnemers door deze vraag te stellen. We vragen precies al een volgend engagement. Nochtans stellen we vast dat mensen toch deelnemen aan andere projecten.

**11. Initiatiefnemers stimuleren anderen om initiatief te nemen
Nieuwe mensen worden aangesproken**

Initiatiefnemers zoeken in eerste instantie mensen om de eigen gecreëerde werking verder uit te bouwen. Sommige initiatiefnemers situeren het succes van het eigen Buurtschatten project vooral bij mensen die klagen. Positieve ervaringen werken wel eens aantrekkelijk om ook iets te ondernemen of om deel te nemen.

Heel wat initiatiefnemers zijn in staat ook buiten het eigen project andere bewoners aan te sporen om iets te ondernemen. Dit effect is belangrijk want Buurtschatten is ondermeer opgezet om de verzuring in de wijk te keren.

12. Initiatiefnemers benoemen momenten waarop ze (on)voldoende ondersteuning kregen, waarop ze liever meer vrij gelaten werden/die niet aan de verwachtingen voldeden.

Initiatiefnemers blijken ruimschoots tevreden te zijn van de ondersteuning die de opbouwwerkers van Samenlevingsopbouw hen bieden.

Ze leren ondernemen door tips die ze van de opbouwwerkers krijgen.

We sleutelen verder aan Buurtschatten.

De effectenmeting is een goed instrument om Buurtschatten verder te verbeteren en om de betrokkenheid van bewoners bij de globale aanpak te versterken. Voortaan wordt bij elk Buurtschatten project op een geschikt moment de effectenmeting uitgevoerd.

Momenteel beperkt de effectenmeting zich tot de initiatiefnemers. In een tweede fase willen we de effectenmeting uitbreiden naar deelnemers. Op de wat langere termijn is het wellicht interessant om ook de effecten van Buurtschatten binnen de wijk, bij actoren en het beleid op te meten.

Het volledig overzicht van de antwoorden en de beschouwingen bij de effectenmeting kunnen gevraagd worden bij Samenlevingsopbouw Antwerpen Noord, Tel: 03 235 17 24

Het Campagnefonds

De sleutel naar maximale bewonersparticipatie binnen Buurtschatten

Al tijdens het eerste jaar van de Buurtschatten campagne kregen we zeer veel aanvragen van buurtbewoners die op zoek waren naar ondersteuning voor de uitwerking van hun ideeën. Om deze projecten mogelijk te kunnen maken moesten we telkens weer op zoek gaan naar geschikte subsidiekanalen. Dit was niet alleen zeer tijdrovend en hoogst onzeker wat betreft de slaagkansen van het project, het maakte de bewoners ook op een bepaalde manier afhankelijk van de professionele Buurtschatten werkers.

Om hier een antwoord op te bieden beslisten Samenlevingsopbouw en de Evens Stichting om een eigen fonds op te richten. Dit fonds zou dan permanent kunnen worden aangewend om de bewoners uit de wijk die een projectidee hebben dat het samenleven in de wijk ten goede komt, een financieel duwtje in de rug te geven. Het mocht echter in niets gelijken op de klassieke subsidiepotten, het moest worden opgericht in de geest en filosofie van zgn. Community Foundations. De belangrijkste eigenschappen van het Campagnefonds zijn dan ook dat het in functie staat van een afgebakend gebied (Antwerpen-Noord, 2060) en dat het wordt geleid door een bestuurscomité dat een weerspiegeling is van de gemeenschap waarin het werkt. Het beheer van het fonds ligt dus in de handen van een diverse groep bewoners, aangevuld met enkele vertegenwoordigers van ondersteunende organisaties. Eén van de eerste afspraken die werden gemaakt is dat de bewoners steeds in de numerieke meerderheid moeten zijn als er beslissingen moeten genomen worden. Momenteel heeft deze groep al een veertigtal projecten beoordeeld en daar al dan niet een financieel bedrag (met een plafond van 1.500€ per project) aan toegekend.

De belangrijkste doelstelling van het Campagnefonds is dat het tracht om de sociale cohesie in de wijk Antwerpen-Noord te versterken en de algemene levenskwaliteit in deze wijk te verbeteren. Het zijn de bewoners die, onafhankelijk van controle of invloed van andere organisaties of overheden, andere bewoners erkennen in de kracht van hun idee en samen nadenken over de verdere ontwikkeling ervan. Het zijn de bewoners die gemandateerd zijn om financiële steun toe te kennen aan andere bewoners. Zij, de bewoners, worden hier dus bevestigd in hun rol van expert in de eigen wijk, zij bezitten immers de meest grondige

kennis over de buurt waarin zij wonen en waarvoor zij zich inzetten. Buurtschatten streeft er naar om deze groep mensen op termijn nog uit te breiden en om hen voldoende instrumenten aan te reiken opdat zij in de toekomst een leidende rol kunnen spelen binnen de wijk. Door het systematisch opbouwen van lokale kennis, door permanent inclusief te werken (voor iedereen toegankelijk te zijn), door innovatief te zijn (open te staan voor alle vernieuwende ideeën), door flexibel te kunnen inspelen op alle nieuwe situaties en door het voeren van een open beleid en communicatie, verwacht Buurtschatten van het Campagnefonds dat het op termijn een onmisbare schakel zal zijn in de wijk, met een natuurlijke morele autoriteit. Zij zal immers constant rekenschap geven aan de gemeenschap waarvoor zij ten dienste staat.

Momenteel wordt het Campagnefonds voornamelijk gespijsd door de Evens Stichting, Stichting Porticus en Samenlevingsopbouw. Deze drie organisaties hebben zich garant gesteld om dit ook ten minste voor de komende drie jaren te blijven doen. Toch is het de bedoeling om snel ook andere partners te vinden die het fonds mee willen ondersteunen. Het fonds is immers dé ideale manier voor bedrijven om aan filantropie te doen, voor overheden om te experimenteren met verschillende vormen van burgerparticipatie, voor middenstanders om hun hart en inzet te tonen naar de wijk waarin zij handel drijven... Op deze manier zal het fonds niet alleen meer geld verzamelen om tegemoet te komen aan de behoeften van de lokale gemeenschap, de beheersgroep zal ook worden versterkt door de inbreng en de expertise van deze sponsors, die uiteraard ook een stem zullen krijgen. Zo zal het Campagnefonds nog kunnen groeien in haar rol van geldschietter, katalysator, netwerker en tussenpersoon; in het meest ideale scenario zal zij duurzame partnerschappen doen ontstaan tussen bewoners, de non-profit, de private en de openbare sector. En voor het eerst zullen burgers het hart en de motor vormen van deze vernieuwende beweging.

Tim Verbist

Colofon

tekst Ruth Loos, Tim Verbist, Mia Crollet, Walter Busschots

foto's Nick Bogaerts, Walter Busschots

opmaak MadeByHanna.com

realisatie Samenlevingsopbouw Antwerpen stad wijkteam Noord

V.U. Luk Groffy

Samenlevingsopbouw Antwerpen Noord

W. Vandersteenplein 1 • 2060 Antwerpen • 03 235 17 24

www.samenlevingsopbouw.be/antwerpenstad • www.buurtschatten.be